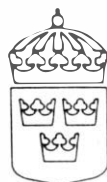

Motion till riksdagen

1988/89:Fi6

av Sonja Rembo m. fl. (m)

med anledning av prop. 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.

Mot.
1988/89
Fi6-9

Det råder i dag ett i stort sett gott läge på den svenska arbetsmarknaden. Den internationella högkonjunktursens effekter i Sverige har inneburit att arbetslösheten sjunkit till en mycket låg nivå, t.o.m. något under nivån 1980-1982. Den för några år sedan besvärande ungdomsarbetslösheten har dessutom i stora delar av vårt land till följd av befolkningsutvecklingen bytts i stark efterfrågan på ungdomar med yrkesutbildning. Regeringen säger i propositionen att det nu är angeläget att inrikta den arbetsmarknadspolitiska verksamheten på utbudshöjande åtgärder. Det är en riktig ambition.

Det finns emellertid anledning att erinra om att det trots de goda konjunkturerna finns grundläggande problem på den svenska arbetsmarknaden. Den nuvarande internationella högkonjunktursen med den för tillfället osedvanligt höga efterfrågan på arbetskraft och en besvärande bristsituation inom viktiga sektorer ger tillfälle att angripa några av de strukturella problemen på arbetsmarknaden.

En av anledningarna till att högkonjunktursen resulterat i brist på arbetskraft är att produktivetsförbättringen i den svenska ekonomin är dålig. Delvis förklaras detta av den stora offentliga sektorn. Ett flertal undersökningar visar en mycket dålig – i många fall t.o.m. negativ – produktivetsförändring inom offentlig verksamhet. Även inom den privata sektorn är produktivetsförbättringen mindre än önskvärt. På sikt kommer detta att leda till ökade konkurrensproblem för svenska företag.

Den demografiska utvecklingen innebär att antalet ungdomar som tillkommer på arbetsmarknaden minskar. Av samma skäl kan vi inte i framtiden räkna med samma tillflöde av kvinnor som under senare år.

Antalet personer som står utanför arbetsmarknaden stiger. Trots ändrade regler kring de s.k. 58,3-pensioneringarna avförs fortfarande arbetsföra äldre från arbetsmarknaden. Antalet förtidspensionerade av yrkesskadeskäl ökar. Sjukfrånvaron ökar för närvarande. Det finns således flera faktorer som bidrar till att skapa ett svagt utbud av arbetskraft.

Det finns också stora obalanser inom vissa sektorer. Medan det finns stor efterfrågan på arbetskraft i stora delar av Sverige finns det områden, t.ex. Norrlands inland och i viss mån Blekinge och Gotland, där det finns en besvärande hög arbetslöshet. Likaså finns det skäl att anta att det finns en avsevärd ofrivillig deltidsarbetslöshet inom framför allt de stora kvinnodominerade vårdområdena i den offentliga sektorn. Det finns också anledning att framhålla de stora grupper arbetshandikappade och invandrare, ofta med

god utbildning och yrkeserfarenhet, som inte lyckas komma in på arbetsmarknaden.

Det är ett tecken på en dåligt fungerande ekonomi att de outnyttjade resurserna i form av arbetskraft inte kan utnyttjas. Det är också ett tecken på ett dåligt fungerande samhälle som inte ens i ett konjunkturläge som det nuvarande förmår ge alla som vill arbeta ett arbete.

I partimotioner 1988/89:Fi4 om den ekonomiska politiken och 1988/89:Sk19 om skattepolitiken presenteras förslag som på ett verksamt sätt kan bidra till att den svenska ekonomin och därmed arbetsmarknaden fungerar bättre.

Vi återkommer i januari med förslag som avser att förbättra den svenska arbetsmarknadens funktion.

Nedan presenterar vi våra förslag med anledning av regeringens proposition. Dessa skulle öka utbudet av arbetskraft. En lika viktig aspekt är att en del av dessa åtgärder också skulle ge möjlighet för många som i dag står utanför arbetsmarknaden att få arbete.

Åtgärder för flyktingar

I propositionen understryker regeringen flera gånger behovet av åtgärder för att hjälpa så många flyktingar och invandrare som möjligt att aktivt medverka på den svenska arbetsmarknaden. Vi har många gånger framhållit hur viktigt det är att det svenska samhället kan ta del av den resurs som finns bland de flyktingar och andra invandrare som i dag går utan arbete. Förbättrad arbetsförmedling, arbetsträning och utbildning kan vara verk samma instrument.

Regeringen har inte tagit fasta på de förslag vi lagt fram om arbetstillstånd för flyktingar som under lång tid väntar på besked om uppehållstillstånd och på möjligheterna att anordna t.ex. beredskapsarbete för sådana flyktingar.

Vår utgångspunkt är att väntetiderna måste dramatiskt nedbringas. När så skett försvinner behovet av särlösningar för att bereda flyktingar möjligheter till arbete i avvaktan på beslut om uppehållstillstånd.

Väntetiderna för asylsökande är emellertid i dag mycket långa och många "väntare" i förläggningar och ute i kommunerna upplever i dag sin situation som mycket pressande på grund av att de mer eller mindre tvingas till passivitet. Vid kontakt med de asylsökande uppger de ofta att de intet hellre önskar än att få ett arbete.

Arbetsmarknadssituationen är besvärlig på många håll, men inte ens den asylsökande som "hittar" ett arbete har i dag rätt att ta det. Många uppfattar det som förnedrande att vilja och kunna arbeta men inte ha rätt till det.

Flertalet asylsökande får stanna i Sverige. Det vore naturligtvis bäst för dessa att så snabbt som möjligt komma in i det svenska samhället genom att få arbete och arbetsgemenskap med andra. Många svenskar förstår inte att det i praktiken råder "förbud" för en asylsökande att ha ett arbete och reagerar negativt mot att flyktingarna under lång tid "lever på det sociala".

Vi anser att även de asylsökande som väntar på uppehållstillstånd skall ha rätt att ta ett erbjudet arbete under väntetiden. Vi anser även att möjligheten

till beredskapsarbete eller någon form av "pryo-platser" bör prövas. Vi vill också hänvisa till tidigare yrkanden om utökad rätt till provanställning.

Inte heller tycks regeringen vara beredd att genom snabba åtgärder göra det möjligt att ta vara på den utbildning många flyktingar och invandrare har med sig och som efterfrågas på den svenska arbetsmarknaden. Det är inte acceptabelt att personer med akademisk utbildning, vårdutbildning, teknisk utbildning osv. sysselsätts i många gånger okvalificerat arbete inom helt andra yrkesområden utan att ges rimliga möjligheter att komma in i yrken som de är utbildade för.

Åtgärder för arbetshandikappade

Det är också beklagligt att regeringen inte vidtar åtgärder för att låta företag och myndigheter få del av den outnyttjade arbetskraftsreserv som finns bland de arbetshandikappade. Under en högkonjunktur med arbetskraftsbrist finns osedvanligt goda möjligheter för arbetshandikappade att accepteras på vanliga arbetsplatser.

Sedan flera år har moderata samlingspartiet föreslagit att ett system med flexibla lönebidrag inrättas för arbetshandikappade. AMS har sedan några år anslutit sig till detta krav och inför innevarande budgetår accepterade även regeringen denna princip, men dessvärre infördes de flexibla lönebidragen i endast två län.

Ett flexibelt lönebidrag, som det redovisats i motion 1987/88:N225 avsnitt 10.1, bör kompensera arbetsgivaren för den handikappades nedsatta arbetsförmåga. Det bör knytas till den enskilde handikappade och variera i den mån arbetsförmågan förändras över tiden. Det skall kunna utgå så länge som den handikappade är yrkesverksam. Regeringen bör snarast lägga fram förslag om att ett system med flexibla lönebidrag skall tillämpas i hela vårt land.

När denna typ av lönebidrag införs bör många av dem som nu arbetar inom Samhall kunna slussas ut till vanliga arbetsplatser. Därmed kan Samhall koncentrera sig på att bereda sysselsättning för personer med särskilt svåra handikapp och dem som av olika skäl behöver arbeta i en särskilt skyddad miljö.

Våra i annat sammanhang framförda förslag om utökad rätt till provanställning skulle också ge arbetshandikappade bättre möjligheter att göra sig gällande på arbetsmarknaden.

Antalet förtidspensionerade ökar på ett oroande sätt. Allt fler lämnar det aktiva arbetslivet innan de nått normal pensionsålder. I många fall är förtidspensionering den enda möjliga utvägen, medan det i andra fall, inte minst med hänsyn till de drabbade, vore bättre om de kunde få fortsätta att räknas till arbetskraften. Lönebidragsanställning är ett alternativ i de fall arbetshandikapp föreligger. Vi har i år, liksom tidigare, framhållit att det nuvarande systemet med s.k. 58,3-pensionering är olyckligt. Enligt vår mening bör man i samband med den av oss i andra sammanhang begärda översynen av arbetslöshetsförsäkringen även pröva om äldre arbetskraft som drabbats av friställningar inte borde kunna stå kvar i arbetskraften även efter 60 års ålder.

Mot. 1988/89

Fi6

Arbetsförmedlingsmonopolet

I dag har endast den av arbetsmarknadsverket (AMS) drivna arbetsförmedlingen (Af) rätt att förmedla arbete. Det finns ingen anledning att detta skall vara en uppgift som är förbehållen en statlig myndighet.

Att driva en arbetsförmedling innebär i korthet att man hjälper arbets sökande och arbetsgivare att komma i kontakt med varandra. Dessa avgör sedan fritt om avtal kan komma till stånd.

I en del fall begränsas de arbetssökandes möjligheter att förkasta ett erbjudet arbete av arbetslöshetsförsäkringens villkor. I de flesta fall står det dock den arbetssökande fullständigt fritt att acceptera eller förkasta ett anställningserbjudande.

I dag förhindrar lagen från 1935 om vissa bestämmelser för arbetsförmedling praktiskt taget alla former av arbetsförmedling som inte handhas av Af. Trots att AMS under senare år har visat en beredvillighet att i vissa avseenden anpassa sig till dagens förhållanden upprätthålls en rigid vakthållning kring arbetsförmedlingsmonopolet. Inte bara oseriösa arbetsförmedling angrips – även fullständigt seriösa företag som tillhandahåller arbetskraft blir åtalade.

Den svenska arbetsmarknaden skulle fungera effektivare om det jämte den statliga arbetsförmedlingen fanns fristående förmedlingar. Det skulle ge utökad service både åt arbetssökande och arbetsgivare. Därmed skulle också den statliga arbetsförmedlingen kunna koncentrera sig på att bistå dem som har svårt att finna arbete.

Ambulerande arbetsförmedling

Regeringen föreslår att speciella ambulerande arbetsförmedlingar införs för att hjälpa flyktingar att så snabbt som möjligt komma ut på den svenska arbetsmarknaden. Det är viktigt. Det är ett stort slöseri med mänsklig energi att många flyktingar under lång tid går arbetslösa. Det ger dem ett skadligt bidragsberoende och kan bryta ner deras självrespekt. Att många flyktingar under flera års tid inte arbetar bidrar också till att underbygga fördomar och en negativ inställning till flyktingar bland såväl svenskar som redan etablerade invandrare.

Däremot är det märkligt att arbetsmarknadsverket inom ramen för sina stora anslag inte skulle kunna finansiera denna verksamhet med ambulerande förmedlingar för flyktingar. Eftersom arbetsmarknadsläget är betydligt bättre än för bara ett par år sedan borde det finnas icke utnyttjade resurser inom andra delar av verket. Det är ju i realiteten inte en ny arbetsuppgift som åläggs arbetsmarknadsverket, endast en ny organisationsform.

För att verksamheten snabbt skall komma igång vill vi emellertid inte motsätta oss det antal tjänster regeringen föreslår. Däremot förutsätter vi att regeringen i budgetpropositionen vid tilldelningen av resurser till arbetsmarknadsverket justerar det totala antalet tjänster så att det inte ökar med anledning av detta tillskott.

Regeringen föreslår att ytterligare medel anvisas för arbetsmarknadsutbildning. För många individer ger det nuvarande konjunkturläget särskilt goda möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden eller att byta arbetsuppgifter. Arbetsmarknadsutbildning är därför viktig, särskilt som den verksamt bidrar till att minska bristen på utbildad arbetskraft. Det finns många fördelar med den företagsförlagda utbildningen. Samtidigt är det viktigt att framhålla att företagen själva måste ta ett betydande ansvar för utbildning, både av den existerande personalen och av dem som nyrekryteras till företaget.

Systemet med s.k. motprestationer innebär att företagets pris för utbildningen kommer att variera kraftigt. Deras möjligheter att ställa upp med en motprestation varierar också. Det är därför nödvändigt att kravet på motprestation i varje enskilt fall blir realistiskt.

Regeringen skriver i propositionen att den förutsätter att deltidstjänster inom vården som motprestation omvandlas till heltidstjänster. Otvivelaktigt finns vårdanställda som önskar öka sin arbetstid. Samtidigt finns det många som föredrar deltidstjänstgöring. I många fall är det också av organisatoriska skäl nödvändigt att vissa tjänster är deltidstjänster.

Även om det finns rekryteringsproblem och arbetskraftsbrist är det en viktig princip att arbetsgivare och arbetstagare själva får komma fram till arbetstider som passar båda parter. De enskilda individernas önskemål måste i så stor utsträckning som möjligt beaktas. Det finns därför ingen anledning att utfärda centrala direktiv med innebörden att halvtidstjänster skall avskaffas. Däremot är det riktigt att arbetsmarknadsmyndigheterna i dessa sammanhang medverkar till att en diskussion förs och att möjligheterna att genom förändringar av arbetstidsscheman etc. åstadkomma en bättre personalsituation tas tillvara.

Merkostnadsbidrag

Delar av regeringens arbetsmarknadspolitik kan inte beskrivas som annat än vingliga. Merkostnadsbidraget är inte annat än ett nytt namn för starthjälp. Denna har regeringen, trots våra och AMS protester, avskaffat i samband med budgeten för 1987/88. Så sent som den 14 april i år avslog majoriteten ett moderat förslag om att återinföra starthjälp för dem som efter en tids arbetssökande på den egna orten kunde få arbete på en annan ort. Det är positivt att denna stödform sålunda återinförs, om än under ett nytt namn.

Starthjälp/merkostnadsbidraget kan liksom tidigare bidra till att göra den låsta arbetsmarknaden i Sverige något mera flexibel. Det är emellertid fel att, som regeringen gör, utesluta vissa inflyttningsorter. Det skall enligt förslaget inte vara möjligt att få merkostnadsbidrag om man flyttar till Stockholms län eller till Göteborgs eller Malmö kommuner. Detta förefaller inte särskilt väl övervägt. Norrtälje kommun i Stockholms län lider knappast av den av regeringen så ofta omtalade överhettningen. Att hävda att arbetsmarknaden i Lund eller Burlöv, som gränsar till Malmö, skulle vara sämre, eller att bostadssituationen skulle vara bättre, än i Malmö väcker knappast tilltro. Det torde också bli omöjligt att för en arbetssökande förklara att denne kan få bidraget om han eller hon flyttar till Mölndal, men inte om det sker till Göteborg.

Gränsdragningar av det slag som regeringen ägnar sig åt kommer knappast att lyckas. Merkostnadsbidraget bör därför, enligt vår mening, utgå oavsett var i landet en person får arbete.

Medel för beredskapsarbeten

Regeringen föreslår att 50 milj. kr. av medel för beredskapsarbeten skall få disponeras i enlighet med de regler som i dag gäller för insatser i östra Norrbotten. Uppenbarligen anser regeringen att denna möjlighet för regeringen att via AMS understödja praktiskt taget alla sorters projekt skall gälla i hela landet.

Riksdagen har tidigare avvisat regeringsförslag innebärande in blancofullmakt för regeringen att disponera regionalpolitiska medel för ospecificerade ändamål. I detta fall rör det sig om arbetsmarknadspolitiska medel. Reglerna för anslaget till östra Norrbotten innebär att medlen kan få disponeras mycket fritt. Vi anser att länsmyndigheterna och arbetsmarknadsverket skall få rätt att friare disponera beviljade medel inom fastställda ramar. Det är dock nödvändigt att riksdagen får möjlighet att ta ställning till vilka dessa ramar skall vara, däribland vilka geografiska områden som kan komma i fråga för denna typ av särskilt stöd.

Det kommer dessutom inom kort med anledning av den regionalpolitiska kommitténs arbete att redovisas en undersökning om hur effektiva de särskilda insatserna i östra Norrbotten varit.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med en mera specificerad anslagsframställning när bättre underlag förefinns.

Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag

Det är anmärkningsvärt att regeringen i dagens gynnsamma arbetsmarknadssituation inte förmår begränsa kostnaderna ens för kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag. Även om utbildningsinsatserna ökar är 41,5 milj. kr. ett i sammanhanget så blygsamt belopp att det borde kunna inrymmas i nu gällande budget, framför allt som vi fortfarande befinner oss i början av budgetåret och arbetsmarknadssituationen också under den tid som återstår borde medföra låga utbetalningar av kontantstöd.

Anslagsfrågor

Regeringen har i propositionen angivit att, i den mån regeringens förslag till utgiftsökningar vinner riksdagens gehör, huvuddelen av de tillkommande utgifterna skall finansieras genom att regeringen senare beslutar att dra in pengar från andra anslag. Detta visar att det föreligger ett budgetutrymme. Även i det fall regeringens förslag till utgiftsökningar inte vinner riksdagens bifall bör därför regeringen i enlighet med propositionen dra in medel från anslagen för beredskapsarbete och inskolningsplatser.

Hemställan

Mot. 1988/89

Fi6

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om läget på arbetsmarknaden,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres angående införande av flexibelt lönebidrag i hela landet,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres angående möjlighet för asylsökande att erhålla temporärt arbetstillstånd,
4. att riksdagen beslutar att ändra lagen (1935:113) om vissa bestämmelser om arbetsförmedling så att enskilda arbetsförmedlingar kan etableras i enlighet med vad som i motionen anføres,
5. att riksdagen beslutar att merkostnadsbidrag skall kunna utgå vid inflyttning till samtliga orter i Sverige i enlighet med vad som i motionen anføres,
6. att riksdagen avslår regeringens förslag att utnyttja 50 milj. kr. av redan anvisade medel för beredskapsarbeten i enlighet med reglerna för östra Norrbotten,
7. att riksdagen avslår regeringens förslag att till *Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 41 500 000 kr.,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres angående indragning av medel från anslag inom arbetsmarknadsdepartementets område.

Stockholm den 14 november 1988

Sonja Rembo (m)

Anders G Högmark (m)

Mona Saint Cyr (m)

Erik Holmkvist (m)

Ulf Melin (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Lars Ahlström (m)